

KAVKAZ ORTI DAVLATLARI TAJRIBASIDA RAQAMLI SUD VA O'ZBEKISTON IMKONIYATLARI

Zoilboyeva Odina Shavkatilla qizi

TDYU OAV huquqi magistratura bosqichi
magistranti

odinazoilboyeva@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19630502>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 13-aprel 2026 yil

Ma'qullandi: 15-aprel 2026 yil

Nashr qilindi: 17-aprel 2026 yil

KEYWORDS

*elektron sud, raqamli adolat,
sud axborot tizimi, e-sud,
my.sud.uz, sud islohoti, elektron
ish yuritish.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada Kavkazorti mintaqasining uchta davlati — Gruzija, Armaniston va Ozarbayjon — da raqamli sud tizimlarining shakllanishi, huquqiy asoslari, texnik arxitekturasi va rivojlanish tendentsiyalari tahlil qilinadi. Har bir davlatning elektron sud tizimi batafsil ko'rib chiqilib, O'zbekiston Respublikasining my.sud.uz portali bilan qiyosiy tahlil amalga oshiriladi. Maqolada O'zbekiston sud raqamlashtirish tizimidagi mavjud kamchiliklar aniqlanib, ularni bartaraf etishning tashkiliy, texnik va huquqiy yo'llari tavsiya etiladi.

Zamonaviy davlat boshqaruvida raqamlashtirish (digitalizatsiya)¹ jarayoni nafaqat ijro hokimiyati, balki sud hokimiyatiga ham chuqur kirib bormoqda. Aholining adolatlari va tezkor sud himoyasiga bo'lgan huquqini ta'minlash uchun an'anaviy qog'oz asosidagi ish yuritishdan voz kechib, elektron sud tizimlariga o'tish global tendentsiyaga aylandi².

Janubiy Kavkaz mintaqasi — Gruzija, Armaniston va Ozarbayjon — siyosiy va iqtisodiy islohot yo'lida sezilarli yutuqlarga erishgan davlatlar sifatida raqamli sud sohasi bo'yicha ham boy tajriba to'plagan. Bu uch davlat turli geosiyosiy maydonlarda joylashgan, har biri o'zining huquqiy an'anasiga ega bo'lsa-da, ularning barchasi sud tizimini raqamlashtirish borasida izchil va natijali islohotlar olib bormoqda³.

O'zbekiston Respublikasida 2016-yildan buyon davlat boshqaruvini raqamlashtirish sohasida keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmogda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston" strategiyasi⁴ doirasida sud-huquq tizimini tubdan isloh qilish va raqamlashtirish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. **my.sud.uz** elektron sud portali ushbu yo'nalishda muhim qadam bo'ldi, biroq bu sohadagi ishlar hali o'z

¹ Oesterreich, T. D., & Teuteberg, F. (2016). Understanding the implications of digitisation and automation in the context of Industry 4.0: A triangulation approach and elements of a research agenda for the construction industry. *Computers in industry*, 83, 121-139.

² European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *European Judicial Systems — Efficiency and Quality of Justice*. — Strasbourg: Council of Europe, 2022.

³ ADB (Asian Development Bank). *Digitalization of Courts in Central Asia and South Caucasus: Comparative Study*. — Manila: ADB, 2022

⁴ O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Sudlar faoliyatini yanada takomillashtirish va odil sudlov samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" qarori, 29.07.2020 yildagi 19-son. <https://www.lex.uz/uz/docs/-6920036>

mukammalligiga yetmagan. Chunki, bugunga kelib ushbu platformaga integratsiya qilingan ba'zalarda ayrim uzilishlar uchrab turadi. Bu esa tizim soz ishlashini kechikishiga, qiyinchiliklar paydo bo'lishiga olib keladi.

Kavkaz orti davlatlarining raqamli sud tizimini o'rganish va ularning ijobiy tajribasini O'zbekiston sharoitiga moslashtirib qo'llash alohida ahamiyatga ega, chunki bu mamlakatlarda o'tkazilgan islohotlar qisqa muddatda ko'zga ko'rinarli natijalarga olib kelgan. Shu sababli ushbu maqolaning maqsadi Janubiy Kavkaz mamlakatlarida raqamli sud tizimlarini tahlil qilish, ularni my.sud.uz bilan qiyoslash hamda O'zbekistondagi mavjud muammolarni bartaraf etish bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

II. ASOSIY QISM

2.1. Gruziyada Raqamli Sud Tizimi: "e-Court" Portali. Huquqiy asos va joriy etilish tarixi

Gruziya sud tizimini raqamlashtirish jarayoni 2009-yilda boshlangan bo'lib, mazkur jarayon davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish bo'yicha keng qamrovli islohotlar tarkibiga kiritilgan. 2009-yil 4-dekabrda qabul qilingan "Umumiy yurisdiksiya sudlari to'g'risida"gi Gruziya Qonuniga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalar elektron ish yuritishning huquqiy zaminini yaratdi⁵. 2012-yilda Gruziya Oliy Kengashi tomonidan Sudlar faoliyatini axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan ta'minlash Milliy dasturi qabul qilinib, "e-court.ge" platformasining yaratilishiga asos soldi.

2014-yilga kelib Gruziyaning barcha umumiy yurisdiksiya sudlarida elektron ish yuritish to'liq joriy etildi. Tizim 2017-yilda mukammallashtirilib, video-majlis va masofaviy guvohlik xizmatlarini qamrab oldi. 2021-yilda esa sun'iy intellekt asosidagi hujjatlar tahlili moduli ishga tushirildi.

2.1.2. Texnik arxitektura va modullar

e-court.ge tizimi quyidagi asosiy modul va quyi tizimlardan tashkil topgan:

- Ishlarni elektron ro'yxatga olish va tarqatish moduli — sudyalarga ish yukini avtomatik taqsimlash, ishni qayta ro'yxatga olish hollarini bartaraf etish
- Elektron hujjat almashish tizimi — tomonlar, prokuratura, advokatlar va sud o'rtasidagi barcha hujjat almashinuvini raqamli formatga o'tkazish
- Video-majlis (online hearing) moduli — masofaviy sud majlislarini o'tkazish, guvohlarni masofadan so'roq qilish
- Avtomatik taqvim tizimi — sud mashg'ulotlari jadvalini avtomatik tuzish va SMS/e-mail orqali xabardor qilish
- Ijroiya ishlar integratsiyasi — sudning majburiy ijro bo'linmasi bilan real vaqtda ma'lumot almashish
- Sun'iy intellekt tahlil moduli (2021) — o'xshash ishlarni qidirib topish, qaror qabul qilishda yordamchi vosita sifatida foydalanish
- Statistik tahlil va monitoring paneli — sudyalari, sudlar va mintaqalar kesimida samaradorlik ko'rsatkichlarini real vaqtda kuzatish
- Shikoyatlarni elektron ro'yxatga olish — fuqarolar apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlarini onlayn topshirishi

2.1.3. Tizimning asosiy funksiyalari va ko'rsatkichlari

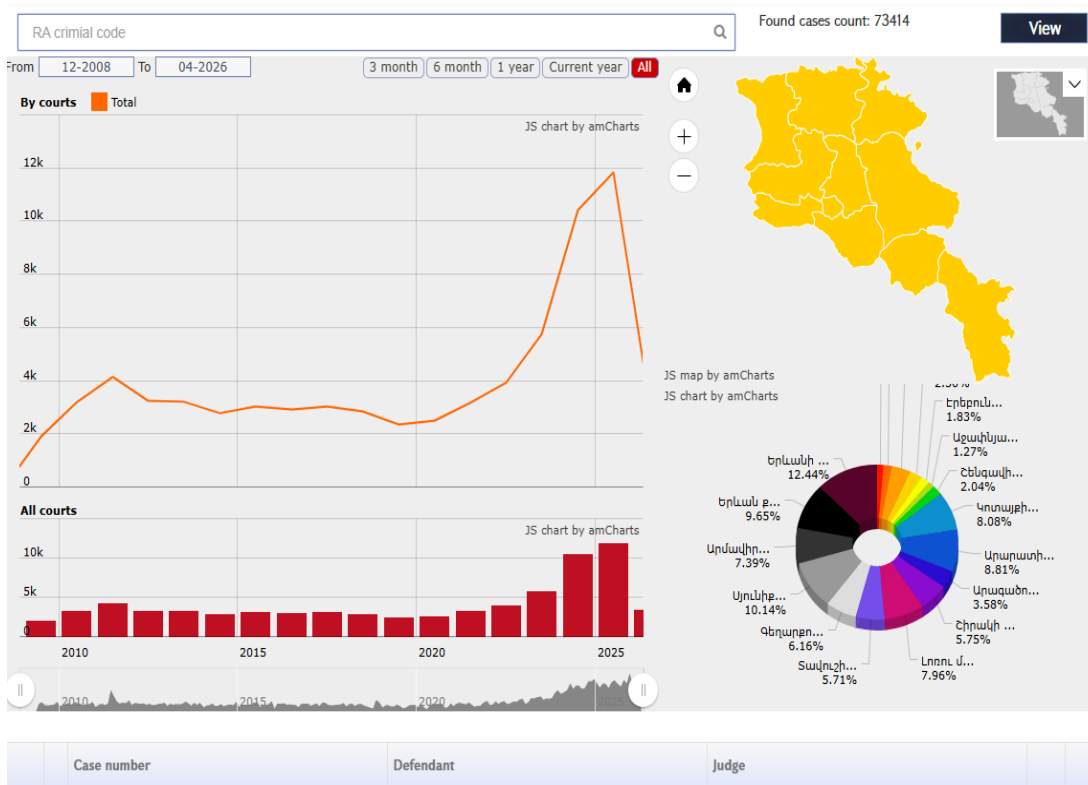
⁵ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2014\)031-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2014)031-e)

Gruziya Oliy Kengashining 2023-yilgi hisobotiga ko‘ra⁶, e-court.ge platformasi orqali 2022-yilda 96,4 foiz sud hujjatlari elektron tarzda uzatilgan. Ishni ko‘rishning o‘rtacha muddati 2010-yilda 9,6 oyni tashkil etgan bo‘lsa, 2023-yilda bu ko‘rsatkich 3,2 oyga tushgan. Butun mamlakat bo‘yicha 63 ta sudda tizim to‘liq faoliyat ko‘rsatib, yiliga 250 000 dan ortiq ish elektron tarzda ko‘rib chiqilmoqda.

2.2. Armanistonda Raqamli Sud Tizimi: “Datalex” Platformasi. Huquqiy asos va joriy etilish tarixi.

Armanistonda elektron sud tizimining shakllanishi 2008-yilgi “Sudlar va sudylar to‘g‘risida”gi Qonunning 6-moddasi asosida boshlangan⁷. Biroq tizimning amaliy joriy etilishi 2013-yilda Armaniston Respublikasi hukumati tomonidan “Elektron adolat” Milliy dasturini qabul qilishi bilan keskin tezlashdi. 2014-yilda Datalex Armenia CJSC kompaniyasi bilan hamkorlikda ishlab chiqilgan “datalex.am” tizimiga asoslangan elektron sud axborot tizimi pilotlash bosqichiga kiritildi⁸.

datalex.am platformasi ma’lumotlari

Ko‘rishimiz mumkinki, ushbu platform Armanistonda ancha samarali faoliyat yuritmoqda. 2008-yildan beri umumiy keyslar soni 73714 tani tashkil etadi. Bu esa sud tizimini samarali ekanligini tasdiqlaydi. Biroq so‘nggi bir yil ichida ushbu tendensiya, ya‘ni ishlarning sudda ko‘rilish tendensiyasining ijobiy pasayishi hisoblanadi.

2016-yilda Armaniston Respublikasi Adliya vazirligi farmoni bilan tizim barcha birinchi instansiya sudlariga kengaytirildi. 2019-yilda fuqarolar to‘g‘ridan-to‘g‘ri onlayn da‘vo arizasi topshira oladigan ochiq interfeys ishga tushirildi. Tizimning eng so‘nggi versiyasi 2022-yilda

⁶ High Council of Justice of Georgia. Annual Report on Court Performance 2022–2023. — Tbilisi, 2023.
⁷ Republic of Armenia. Law on Courts and Judges (2007, amended 2013). — Yerevan: National Assembly of Armenia, 2013. https://www.unodc.org/cld/uploads/res/document/judicial_code_html/Armenia_Republic_of_Armenia_Judicial_Code_2007.pdf
⁸ Datalex Armenia CJSC. Technical Documentation: Armenian Electronic Court Information System. — Yerevan, 2022.

yangilangan bo'lib⁹, bunda bulutli texnologiyalar (cloud computing) va blockchain asosidagi hujjatlar autentifikatsiyasi joriy etilgan.

Armaniston e-sud tizimi quyidagi modullardan iborat: Case Management System (CMS) — ishlarni boshqarish tizimi; da'vo ariza topshirishdan tortib qaror chiqarishgacha bo'lgan butun jarayonni qamragan. Document Management System (DMS) — raqamli hujjatlar omborxonasi, barcha sud hujjatlariga kriptografik imzo va sanani berish. E-Filing moduli — fuqarolar va advokatlar uchun onlayn da'vo ariza topshirish, davlat bojini onlayn to'lash. Electronic Notification System — SMS, e-mail va mobil ilova orqali xabarnomalar yuborish. Court Calendar — mashg'ulotlar jadvalini avtomatik tuzish. Blockchain autentifikatsiya (2022) — sud qarorlariga blokchain asosidagi raqamli imzo, saxtakorlikka chek qo'yish. Open Data portali — ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan, maxfiy bo'lmagan sud qarorlarining ommaviy platformada e'lon qilinishi. Mazkur tizimlar o'zaro bog'langan bo'lib, ularning soz faoliyat yuritishi markaziy tizimga bog'liq.

Armaniston tajribasining eng muhim o'ziga xos xususiyati — bu blockchain texnologiyasining to'laqonli joriy etilishidir. Har bir sud hujjati ma'lum kriptografik identifikator (hash) olib, o'zgartirib bo'lmaydigan tarqatilgan reestrda saqlanadi. Bu hal qiluvchi ahamiyatga ega, chunki sudyalik tizimiga nisbatan ishonch masalasi Armaniston uchun jiddiy muammo bo'lgan. Tizim joriy etilgach, hujjatlarni soxtalashtirish bilan bog'liq suddan tashqari nizolar 78 foizga kamaydi¹⁰.

2.3. Ozarbayjonda Raqamli Sud Tizimi: “E-məhkəmə” Portali.

Ozarbayjonda raqamli sud tizimini joriy etish jarayoni davlat tomonidan “Elektron Ozarbayjon”¹¹ (eAzerbaijan) milliy strategiyasi doirasida ko'rib chiqildi. 2012-yil 1-martda Ozarbayjon Respublikasi Prezidentining “Elektron hukumat to'g'risida”gi Farmoni (Sərəncam No. 1990) asosida barcha davlat tuzilmalarida, jumladan sudlarda, elektron xizmatlarni joriy etish majburiy qilindi. 2013-yilda Ozarbayjon Respublikasi Oliy Sudi huzuridagi “E-məhkəmə” (e-court.gov.az) tizimi ommaviy foydalanishga chiqarildi. Tizim 2015-yilda yangilangan bo'lib, da'vo arizalarini onlayn qabul qilish va ijroiya hujjatlarni elektron tarqatish xizmati qo'shildi. 2020-yilda COVID-19 pandemiyasi sharoitida video-konferentsiya moduli shoshilinch tarzda kengaytirildi va bugungi kunda bu xizmat doimiy funksiyaga aylandi. 2023-yilda tizim sun'iy intellekt asosidagi mashina tarjimai moduli bilan boyitildi¹², bu esa etnik ozchiliklar va chet el fuqarolari uchun sudga murojaat qilish imkoniyatini oshirdi.

“E-məhkəmə” tizimi quyidagi asosiy modul va quyi tizimlardan tashkil topgan:

- *Məhkəmə işlərinin avtomatlaşdırılmış idarəetmə sistemi (MAIS) — ishlarni avtomatik ro'yxatga olish, sudyalarda o'rtasida taqsimlash va kuzatib borish;*
- *Elektron da'vo moduli — jismoniy va yuridik shaxslar uchun onlayn da'vo topshirish, to'lovlarni integratsiya qilish;*
- *Müttəfiq informasiya sistemi (MIS) — prokuratura, Adliya vazirligi, Ichki ishlar vazirligi va soliq organlari bilan real vaqtda ma'lumot almashish;*

⁹ Khachatryan V. Blockchain in the Armenian Judicial System: Pilot Results // Armenian Journal of Law and Technology. — Yerevan, 2023. — Vol. 5. — P. 41–58.

¹⁰ Transparency International. National Integrity System Assessment: Georgia 2022. — Berlin: TI, 2022.

¹¹ Republic of Azerbaijan. Presidential Decree No. 1990 on Electronic Government (March 1, 2012). — Baku, 2012

¹² Supreme Court of Azerbaijan. Annual Statistical Report 2023. — Baku, 2023.

- *Video-mühakimə moduli — masofadan sud majlisi o'tkazish, qamoqdagi shaxslar bilan yuzlashuv videosi;*

- *SMS va WhatsApp xabarnoma tizimi — aholining 73 foizi smartfon foydalanuvchisi bo'lgan Ozarbayjonda WhatsApp integratsiyasi alohida qulaylik yaratdi;*

- *Achiq məhkəmə (Ochiq sud) portali — barcha ahamiyatli qarorlarni ommaviy qidirish tizimi;*

- *Mobil ilova — Android va iOS uchun to'laqonli funksional ilova*

Ozarbayjon Oliy Sudi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda barcha da'vo arizalarining 89 foizi elektron tarzda topshirilgan. E-məhkəmə platformasi orqali yiliga 400 000 dan ortiq ish ko'rib chiqilib, ish ko'rish muddatining o'rtacha 31 foizga qisqarishi qayd etilgan. Tizim bugungi kunda 100 ta sudda faolyat ko'rsatmoqda.

Ozarbayjon sudlari statistikasi

Birinci instansiya məhkəmələrində məhkumetmənin vəziyyətini səciyyələndirən ümumi göstəricilər

	2024-cü il	2025-ci il	2025-ci il 2024-cü ilə nisbətən, faizlə
Məhkum olunmuş şəxslərin sayı - cəmi, nəfər	15 885	13 846	-12,8%
<i>o cümlədən:</i>			
kişilər	15 241	13 179	-13,5%
qadınlar	644	667	+3,6%
məhkum olunmuş şəxslərin ümumi sayından yetkinlik yaşına çatmayanlar	285	308	+8,1%
<i>o cümlədən:</i>			
oğlanlar	280	298	+6,4%
qızlar	5	10	+100,0%

Ko'rinib turibdiki¹³, Ozarbayjonda ham yildan yilga sudda ko'rilayotgan nizolar soni kamayib bormoqda. Bu bir tomondan elektron sudlarning samarasi sanalsa, ikkinchi tomondan huquqiy ong hamda davlat siyosatining mezasi hisobnlanadi.

2.4. Qiyosiy Tahlil: Kavkaz Orti Davlatlari va my.sud.uz

Quyidagi jadvalda Gruziya, Armaniston va Ozarbayjon elektron sud tizimlari hamda O'zbekiston my.sud.uz portali qiyosiy ko'rsatkichlari keltirilgan.

¹³ <https://jlc.gov.az/az/mehkeme-huquq-surasi/statistik-melumatlar>

Ko'rsatkich	Gruziya (e-court.ge)	Armaniston (datalex.am)	Ozarbayjon (e-məhkəmə)	O'zbekiston (my.sud.uz ¹⁴)
Joriy etilgan yil	2012-2014	2014-2016	2013-2015	2017-2020
Huquqiy asos	Qonun (2009), Milliy dastur (2012)	Qonun (2008), Hukumat dasturi (2013)	Prezident Farmoni (2012)	Prezident farmonlari va qarorlari (PF-4966, PQ-3852, PQ-4818 v)
Onlayn da'vo topshirish	Ha (to'liq)	Ha (to'liq)	Ha (to'liq)	Qisman
Video-majlis	Ha (doimiy)	Ha (doimiy)	Ha (doimiy)	Cheklangan
Mobil ilova	Ha	Ha	Ha (iOS+Android)	Yo'q
Blockchain/kriptoimzo	Qisman	Ha (2022)	Qisman	Yo'q
Sun'iy intellekt moduli	Ha (2021)	Rivojlanmoqda	Ha (tarjima, 2023)	Yo'q
Ochiq sud qarorlari portali	Ha	Ha	Ha	Qisman
Idoralararo integratsiya	Keng (5+ organ)	O'rta (3+ organ)	Keng (6+ organ)	Cheklangan
Elektron da'vo ulushi (%)	96,4%	~85%	89%	~40%
Ish ko'rish muddati qisqarishi	66% (9.6→3.2 oy)	~50%	~31%	Qisman ma'lumot

Elektron sud tizimlari qiyosiy ko'rsatkichlari

2.5. my.sud.uz Tizimidagi Kamchiliklar va Ularning Tahlili

O'zbekistonda sud tizimini raqamlashtirish, elektron sud tizimini joriy etish masalasidagi harakatlar 2027-yildan e'tiboran jiddiy boshlangan. Ushbu sohadagi islohotlarga bag'ishlangan Xushnazarova F.A. va Kasimova A.A.larning "Sud tizimidagi yangi islohotlar, sud-huquq tizimining raqamlashtirilishi" nomli ilmiy maqolasi (Modern Science and Research, 2024, Vol. 3, Issue 12) O'zbekistonda sud-huquq tizimini raqamlashtirish jarayonini huquqiy va amaliy jihatdan tahlil qilingan bo'lib¹⁵, maqolada 2020-yilda qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston" strategiyasi va Prezidentning PQ-4818-sonli qaroridan so'ng sud tizimida ro'y bergan o'zgarishlar ko'rsatib o'tiladi: elektron hujjat aylanishi tizimining joriy etilishi ish jarayonini 30 foizga tezlashtirgan; raqamli platformalar orqali fuqarolar murojaati 40 foizga oshgan; sud jarayonlaridagi xatoliklar va kechikishlar 25 foizga kamaygan. Maqola shuningdek my.sud.uz portalining asosiy funksiyalarini — onlayn murojaat, shaxsiy kabinet, sud majlislari jadvali, davlat boji kalkulyatori va interaktiv namunalar tizimini — ijobiy baholaydi.

¹⁴ <https://my.sud.uz/>

¹⁵ SUD TIZIMIDAGI YANGI ISLOHOTLAR, SUD-HUQUQ TIZIMINING RAQAMLASHTIRILISHI. (2024). Modern Science and Research, 3(12), 210-215. <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/49446>

Biroq ushbu tadqiqotda bir qator muhim kamchiliklar ham ko'zga tashlanadi. Birinchidan, maqolada taqqoslama tahlil mavjud emas: my.sud.uz boshqa davlatlarning elektron sud tizimlari bilan qiyoslanmagan, shu sababli O'zbekistonning xalqaro miqyosdagi o'rni noaniq qoladi. Ikkinchidan, keltirilgan statistik ma'lumotlar (30%, 40%, 25%) birlamchi manba sifatida emas, balki umumiy hisobotlarga havolalar orqali asoslantirilgan, bu esa raqamlarning metodologik ishonchligi haqida savol tug'diradi. Uchinchidan, maqola my.sud.uz ning hozirgi cheklanishlarini — to'liq onlayn da'vo topshirish, mobil ilova, blockchain autentifikatsiya va idoralararo integratsiya kabi zaruriy funksiyalarning yo'qligini — to'liq ko'rsatmagan va tegishli tavsiyalar ishlab chiqmagan.

Shunday bo'lsa-da, mazkur tadqiqot O'zbekiston sud raqamlashtirishining boshlang'ich bosqichini aks ettiruvchi muhim manba sifatida qadrlidir va ushbu maqolada tahlil qilinayotgan muammolarning dolzarbligini tasdiqlaydi.

Yuqorida tahlil qilingan davlatlar hamda O'zbekiston misolida taqqoslashni amalga oshiradigan bo'lsak, quyidagi kamchiliklar mavjudligini ko'rishimiz mumkin. Avvali, tizimning funksiyalari hamda mexanizmi bilan bog'liq kamchiliklarni ko'rib chiqadigan bo'lsak, Funktsional kamchiliklar quyidagilar sanaaldi:

To'liq onlayn da'vo arizasi topshirish mexanizmi yo'qligi: my.sud.uz orqali da'vo topshirish faqat ayrim toifadagi ishlar uchun mavjud, ko'pchilik fuqarolar hali ham qog'oz ariza bilan sudga borishi kerak.

Ushbu ma'lumot <https://cabinet.sud.uz/home> saytidan olingan bo'lib, unda ommaviy huquqiy nizolarni ko'rib chiqadigan ma'muriy sudlarga onlayn murojaat qilish imkoni mavjud emas.

Onlayn davlat boji to'lovi tizimi bilan integratsiya qilinmaganligini ko'rishimiz mumming: to'lov tizimi tashqi resurs orqali amalga oshirilmoqda, bu esa jarayonni uzib qo'yadi. Mobil ilovaning yo'qligi: Ozarbayjon, Armaniston va Gruziyada alohida mobil ilovalar mavjud bo'lsa, O'zbekistonda buning o'rniga faqat veb-saytga moslashtirilmagan interfeys mavjud. Video-konferensiya xizmatining cheklanishi: masofaviy sud majlislari faqat ayrim toifadagi ishlar bo'yicha va maxsus ruxsat asosida amalga oshirilmoqda. To'g'ri, O'zbekiston Respublikasining

Qonuni, 11.03.2025 yildagi O'RQ-1047-son qonuni¹⁶ bilan videokonferens aloqa rejimida ishni tashkil qilish yuzasidan ayrim o'zgarishlar kiritildi, lekin bu masalaning to'liq yechimi emas. Sun'iy intellekt asosidagi analitika yo'qligi: o'xshash ishlar qidiruvi, pretsedentlar tahlili, qaror qabul qilishda yordamchi vositalar mavjud emas.

Shuningdek, ayrim texnik kamchiliklar ham uchraydiki, ularni ham bartaraf etish joiz. Xususan, hujjatlarning kriptografik autentifikatsiyasi (raqamli imzo) mexanizmi etarli darajada ishlab chiqilmaganligi, Idoralararo ma'lumot almashish cheklangan: prokuratura, Ichki ishlar vazirligi, Davlat soliq qo'mitasi va Davlat aktlarini ro'yxatga olish agentligi bilan real vaqtda integratsiya yo'qligi, Arxiv va qidiruv tizimi: sudlar va yillar kesimida keng qidirish imkoniyati cheklangan, ma'lumotlar to'liq bo'lmaganligi hamda, Foydalanuvchi interfeysi zamonaviy UX/UI talablariga to'liq javob bermasligi kabilarni keltirishimiz mumkin.

Shu bilan birga, muayyan huquqiy kamchiliklar ham mavjud, jumladan, elektron ish yuritishga doir yaxlit, to'liq qonuniy tartibga solish hujjati mavjud emas. Bunda Oliy Sud tomonidan elektron ish yuritish yuzasidan yagona Plenum qarori qabul qilinishi maqsadga muvofiq. Chunki, ushbu maqalada ayrim qoidalar turli-xil normativ hujjatlarda tarqoq holda keltirilgan. Elektron da'vo va elektron sud hujjatining yuridik kuchi va qog'oz hujjat bilan munosabatini belgilovchi Fuqarolik protsessual kodeksi¹⁷ va Iqtisodiy protsessual kodeksiga¹⁸ yetarli o'zgartirish kiritilmagan, shuningdek, Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksda¹⁹ umuman yo'q. Sud qarorlarini elektronik ijro etish mexanizmi to'liq shakllanmaganligi kabi muammolar hamda kamchiliklarni ko'rishimiz mumkin. Bunda esa, xalqaro tajribaning eng samarali hamda bizning qonunchiligimizga mos bo'lgan normalarini, huquqiy eksperimentlar va tahlillar asosida tatbiq etish joiz sanaladi.

Kavkaz orti davlatlarining raqamli sud sohasidagi tajribasi O'zbekiston uchun bevosita amaliy qiymatga ega, chunki bu davlatlar O'zbekiston bilan bir qator umumiy xususiyatlarga ega:

- *Post-sovet huquqiy tizimidan kelib chiqqan va davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish jarayonini boshdan kechirgan;*

- *Romano-german huquq tizimiga mansub bo'lib, kodifikatsiya an'anasi mavjud;*

- *Nisbatan kichik mamlakat va sud tizimi hajmi, natijada sinov va joriy etish bosqichini tezroq o'tish imkoni bor;*

- *Kuchli markazlashgan davlat tuzilmasiga ega bo'lib, islohot qarorlarini yuqoridan pastga amalga oshirish imkoni katta.*

Gruziyaning "Umumiy yurisdiksiya sudlari to'g'risida"gi Qonuniga asoslangan islohotlar modeli va Ozarbayjonda Prezident farmoniga tayangan holda tizimni tez joriy etish tajribasi O'zbekiston uchun ayniqsa qo'llanilishi mumkin. Shu bilan birga, Armanistonning blockchain

¹⁶ Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.03.2025-y., 03/25/1047/0233-son. "Aholiga sud muhokamalarida masofadan ishtirok etish uchun yanada qulay sharoitlar yaratilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida". <https://www.lex.uz/uz/docs/-7426957>

¹⁷ O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 23.01.2018-y., 02/18/FPK/0612-son. <https://lex.uz/docs/-3517337>

¹⁸ O'zbekiston Respublikasining Iqtisodiy protsessual kodeksi. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 25.01.2018-y., 02/18/IPK/0623-son. <https://lex.uz/en/docs/-3523891>

¹⁹ O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksi. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 26.01.2018-y., 02/18/MPK/0627-son. <https://lex.uz/docs/-3527353>

texnologiyasini qo'llash tajribasi O'zbekistonda hujjatlar soxtalashtirilishi va sud jarayoni shaffofligini oshirish muammosini hal qilishga yordam beradi.

O'zbekistonda elektron sud ish yurituvini takomillashtirish yuzasidan takliflar.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksi va Iqtisodiy protsessual kodeksiga, shuningdek, Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodekslarga "Elektron ish yuritish" alohida bobini kiritish, elektron da'vo arizasining, elektron xabarnomaning va elektron sud qarorining qog'oz hujjat bilan teng yuridik kuchga ega ekanligini belgilash. Ish yuritishning boshidan to oxirigacha bo'lgan qismda protsessual qonunchilikni qo'llash yuzasidan amaliy chora-tadbirlarni ushbu hujjatda aks ettirish maqsadga muvofiq.

"Sudlarda elektron ish yuritish to'g'risida"gi alohida Qonun yoki O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonini qabul qilish — Gruziya (2009) va Ozarbayjon (2012) tajribasidan foydalanib, hamda ijobiy tendensiyani inobatga olgan holda ushbu qonun loyihasini xalq muhokamasiga qo'yish ham kerak.. Shuningdek, Elektron sud hujjatlarining kriptografik himoyasiga doir O'zbekiston Standartlari agentligi normativlarini yangilash hamda Davlat boji to'lovlarini onlayn amalga oshirish tartibini Soliq kodeksiga kiritish tavsiya etiladi.

Shu bilan birga, my.sud.uz platformasining arxitekturasini qayta ko'rib chiqish va BARCHA toifadagi ishlar bo'yicha onlayn da'vo topshirish funksiyasini joriy etish — Ozarbayjon 2015-yilgi tajribasi asosida. Armaniston Datalex platformasi tajribasi asosida blockchain texnologiyasini sud hujjatlari autentifikatsiyasiga tatbiq etish. Milliy maxsus ishlab chiquvchilar jamoasi tuzish yoki ITpark rezident kompaniyalari bilan davlat-xususiy sheriklik asosida Android va iOS mobil ilovalarini ishlab chiqish. Sun'iy intellekt asosidagi pretsedent qidiruv tizimini yaratish — sudyalarga o'xshash ishlarni avtomatik topib beradigan modul. my.sud.uz ni prokuratura, IIV, DGK, soliq va ro'yxatga olish organlari tizimlariga API integratsiyasi orqali ulash — Ozarbayjon MIS modeli asosida. Video-majlis modulini barcha sudlarga kengaytirish.

Iii. Xulosa Va Taklif-Tavsiyalar

Amalga oshirilgan qiyosiy tahlil shuni ko'rsatdiki, Kavkaz orti davlatlari — Gruziya, Armaniston va Ozarbayjon — elektron sud tizimini muvaffaqiyatli joriy etib, sud tizimiga ishonchni oshirish, ish yuritish muddatini qisqartirish va shaffoflikni ta'minlashda sezilarli natijaga erishgan. Gruziya modeli — markazlashgan elektron platforma orqali barcha sudlarni yagona tizimga birlashtirish va ish yukini avtomatik taqsimlash; O'zbekistonda bu yondashuv tuman sudlarida "insoniy omil" ta'sirini kamaytiradi. Armaniston modeli — blockchain asosidagi hujjat autentifikatsiyasi orqali sud hujjatlarini soxtalashtirish ehtimolini nolga yaqinlashtirish. Ozarbayjon modeli — keng idoralararo integratsiya va mobil ilova orqali fuqarolarga to'liq masofaviy xizmat ko'rsatish.

Xulosa qilib aytganda, Kavkaz orti davlatlarining raqamli sud sohasidagi tajribasi O'zbekiston uchun nafaqat nazariy ahamiyatga, balki amaliy tatbiq etishga to'liq tayyor bo'lgan ko'rsatmalar va modellar majmuini tashkil etadi. O'zbekiston bugungi kunda ular erishgan yutuqlarga yaqinlashish uchun zarur huquqiy, texnik va tashkiliy salohiyatga ega. Tavsiyalar amalga oshirilsa, fuqarolarning sudga murojaat qilish imkoniyati sezilarli kengayadi, sud jarayonining shaffofligi oshadi va eng muhimi — O'zbekistonda huquqiy davlat qurilishiga muhim hissa qo'shiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. ADB (Asian Development Bank). Digitalization of Courts in Central Asia and South Caucasus: Comparative Study. Manila: ADB, 2022.

2. Datalex Armenia CJSC. Technical Documentation: Armenian Electronic Court Information System. Yerevan, 2022.
3. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). European Judicial Systems - Efficiency and Quality of Justice. Strasbourg: Council of Europe, 2022.
4. High Council of Justice of Georgia. Annual Report on Court Performance 2022-2023. Tbilisi, 2023.
5. Khachaturyan, V. Blockchain in the Armenian Judicial System: Pilot Results // Armenian Journal of Law and Technology. Yerevan, 2023. Vol. 5. P. 41-58.
6. Oesterreich, T. D., and Teuteberg, F. Understanding the Implications of Digitisation and Automation in the Context of Industry 4.0: A Triangulation Approach and Elements of a Research Agenda for the Construction Industry // Computers in Industry. 2016. Vol. 83. P. 121-139.
7. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Sudlar faoliyatini yanada takomillashtirish va odil sudlov samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori, 2020-yil 29-iyul, 19-son. URL: <https://www.lex.uz/uz/docs/-6920036>
8. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2018-yil 23-yanvar, 02/18/FPK/0612-son. URL: <https://lex.uz/docs/-3517337>
9. O'zbekiston Respublikasining Iqtisodiy protsessual kodeksi. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2018-yil 25-yanvar, 02/18/IPK/0623-son. URL: <https://lex.uz/en/docs/-3523891>
10. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksi. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2018-yil 26-yanvar, 02/18/MPK/0627-son. URL: <https://lex.uz/docs/-3527353>
11. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. "Aholiga sud muhokamalarida masofadan ishtirok etish uchun yanada qulay sharoitlar yaratilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi Qonun, 2025-yil 12-mart, 03/25/1047/0233-son. URL: <https://www.lex.uz/uz/docs/-7426957>
12. Republic of Armenia. Law on Courts and Judges (2007, amended 2013). Yerevan: National Assembly of Armenia, 2013. URL: https://www.unodc.org/cld/uploads/res/document/judicial-code_html/Armenia_Republic_of_Armenia_Judicial_Code_2007.pdf
13. Republic of Azerbaijan. Presidential Decree No. 1990 on Electronic Government, March 1, 2012. Baku, 2012.
14. Sud tizimidagi yangi islohotlar, sud-huquq tizimining raqamlashtirilishi // Modern Science and Research. 2024. Vol. 3, No. 12. P. 210-215. URL: <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/49446>
15. Supreme Court of Azerbaijan. Annual Statistical Report 2023. Baku, 2023.
16. Transparency International. National Integrity System Assessment: Georgia 2022. Berlin: TI, 2022.
17. Venice Commission. Document CDL-REF(2014)031-e. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2014\)031-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2014)031-e)

18. Judicial Legal Council of Azerbaijan. Statistik ma'lumotlar. URL: <https://jlc.gov.az/az/mehkeme-huquq-surasi/statistik-melumatlar>
19. O'zbekiston Respublikasi sud tizimining elektron platformasi. URL: <https://my.sud.uz/>

INNOVATIVE
ACADEMY